

Vahdetü'l-vücud ve vahdetü's-şühud

Mehmet Salman: “Muhakemat’ın 133. sayfasında: “Fakat ehl-i vahdetü's-şühudun meşrebi fark ve sahv’dır; ehl-i vahdetü'l-vücudun meşrebi mahv ve sekir’dır. Safi meşrep ise, meşreb-i ehl-i fark ve sahv’dır” denilmektedir. Burada, ehl-i vahdetü's-şühudla, safi meşrebin meşrepleri, fark ve sahv olmuş, yani ikisi de aynı olmuş olmuyorlar mı?”

Vahdetü'l-vücud mesleği, Hallac-ı Mansur, Muhyiddini-i Arabî ve Sadreddin-i Konevî gibi az sayıda evliyanın, Allah aşkının verdiği yüksek heyecanın zevkiyle ve sevgiyle girdikleri, akla konuşma izni vermeyen, kendine özgü, zevkli bir kalp ve aşk yoludur. Aklın sustuğu, aşkın da bu sebeple meydana boş bularak kalbe sarhoşluk verdiği bu mesleğe göre, Allah’tan başka gerçekte hiçbir varlık yoktur. Var olduğunu gördüğümüz eşya, hayalden, gölgeden ve zandan ibarettir. Gerçekte var değildir. Var olan yalnızca Allah’tır. Bu sebeple bu meslek sahipleri “La mevcude illa hu” (Allah’tan başka hiçbir şey yoktur) derler. Oysa Kur’ân, “la İlahe illa hu” (Allah’tan başka İlah yoktur) demektedir.

Gerçekte, Allah’tan başka varlıklar elbette vardır. İçinde yaşadığımız varlıklar âlemi, Allah’ın halk ettiği varlıklardan ibarettir. Var olan bir şeye yok demek, ya da hayal, vehim veya gölge saymak gerçekte bağdaşmaz. Kur’ân’ın ana caddesi bunu reddeder. Çünkü Bediüzzaman Hazretlerinin ifadesiyle, Hallâk, Rezzak gibi çok isimlerin mazharları olan varlıklar, hayal veya vehim sayılamaz. Madem Allah’ın isimleri hakikattirler; isimlerin mazharları olan varlıklar da hakikattirler.¹

Bu sebeple bu yola girenler İslâm Tarihi boyunca genelde anlaşılmamışlar; meselâ Hallac-ı Mansur gibi bir hakikat âşığı “Ene'l-Hak” (Ben Hak’kım) dediği için şirkle itham edilerek idam edilmiştir. Oysa Hallac-ı Mansur tevhid inancına şiddetli Allah aşkı penceresinden baktığı için, Allah aşkının yanında diğer varlıkların bir hiç olduğunu düşünmüştür. Muhyiddin-i Arabî’nin de Şam’da dağa çıkarak “Sizin

taptığınız benim ayağımın altındadır!” diye bağırdığı, bu sebeple zamanında şirk koşmakla suçlandığı, sonradan Yavuz Sultan Selim’in Mısır’a giderken bu yeri açtırdığı ve bu yerde bol miktarda altın bulduğu, binaenaleyh Muhyiddin-i Arabî’nin insanları dünya malına meyletmekten sakındırmak istediğinin böylece ortaya çıktığı rivayet edilir.

Vahdetü’l-vücut mesleği bir aşk mesleğidir; bu meslekte mahv ve sekir vardır, yani kendini Hak önünde hiç bilmek ve bunun sarhoşluğu içinde yaşamak vardır. Bu meslekte akıl gözü bunun için kördür. Bu meslek bir felsefe mesleği değildir. Bu sebeple günümüzde felsefecilerin tevhid inancına sahip olmadan bu yola girmeleri sakıncalıdır, şirke kapı açar. Muhyiddin-i Arabî bile bu sebeple “Bizden olmayanlar bizim kitabımızı okumasınlar” demiştir. İyi bir tevhid inancı terbiyesinden geçmeyene ve âşık olmayana bu meslek zarar verir. Çünkü Allah’ın varlığı yanında varlıkları bir gölgeden ibaret gören ve yok sayan bu meslek, tevhid inancına sahip olmayanların elinde, “O’ndan başka hiçbir şey yoktur; her şey ondan ibarettir” gibi bir söylemle, varlıklar adına Allah’ı yok saymak gibi tehlikeli bir inkârcılığa kapı açabilir.

Bununla beraber, bu yola girenler Hak aşkı için girdiklerinden, Bediüzzaman Hazretlerine göre Hak katında makbuldürler; fakat keşfiyatları mizansız olduğu için, hudutları çiğnemişlerdir. Bu sebeple şahısları itibariyle yüksek ve harika birer kutup oldukları halde, tarikatları gayet kısa kalmış ve rağbet görmemiştir.²

Vahdeti’ş-Şuhud mesleği ise fark ve sahv mesleğidir. Yani varlık noktasında boğulmamış, kulluk noktasında yoğunlaşmış, halk ile Hâlık’ı bir birinden ayırmış, yaratıcı ile yaratılanı birbirine karıştırmamış, bilâkis tefrik etmiş, arasına fark koymuş, Yaratıcıya vacibü’l vücud demiş, yaratılana ise mümkünü’l-vücut diyerek Allah’ın dışındaki eşyanın varlığını Allah’a bağlamıştır. Bu açıdan bu meslekte gidenler ehl-i sahvdirler. Yani yollarında akıllı ve uyanık yürümüşler, akli ihmal etmemişler, akıl ile kalbi birlikte götürmüşlerdir. Bu sebeple Bediüzzaman vahdetü’suhut mesleği için “zararsızdır; ehl-i sahvın yüksek bir meşrebidir” demiştir.³

Muhakemat’ta bahsettiğiniz yerde Bediüzzaman “Safi meşrep ise, meşreb-i ehl-i fark ve sahv’dır” demekle, şüphesiz, zararsız ve arı (safi) meşrebin fark ve sahv mesleği olan Vahdetü’ş-Şuhut mesleği olduğunu kaydetmiştir.

Dipnotlar:

1. Lem’alar (yeni tarz), s. 146
2. Lem’alar (yeni tarz), s. 143

3. Mektubat (yeni tarz), s.147